

Үлэ аата: Оџо күнүскү уутун кэнниттэн сэргэхситии үлэтин кэниспиэгэ

Ааптар: Лаптева Людмила Николаевна

Үлэлиир сирэ: “Чэчир” оџо саада

Аадырыһа: Орто Халыма улууһа, Хатыгнаах бөһ.

Төлөпүөнэ: 89618672665

Оџо күнүскү уутун кэнниттэн сэргэхситии, чэбдигирдии үлэтин кэниспиэгэ

Тиэмэтэ: Чэгиэн-чэбдик буолабын

Сыала: Кыра бөлөх оџолорун доруобуйаларын бөџөргөтүү, чэбдигирдии, күнүскү уу кэнниттэн оџо этин-хаанын сыыйа уһугуннарыы, тупсаџайдык хамсанар дьоџурун сайыннарыы, сүргэлэрин көтөџүү.

Соруктара:

Иитэр соруктар: чөл олоххо уһуйуу, эти-сиини чэбдигирдэр эрчиллиилэри күннэтэ толорор үөрүйэхтэригэр иитии.

Үөрэтэр соруктар: муора эйгэтин, олохтоохторун туһунан билиини кэнэтии, атах былчыннарын сайыннаран анал ыллыктарынан сиһи көнөтүк тутан хаамары, уга-ханас хайысханы арааран билэллэрин чинэтии, быраабылалаах оонньоуларга үөрэтии.

Сайыннаран соруктар: оџо ыарыыларга утарылаһар кыаџын сайыннарыы, этин-сиинин эрчийии, этэ-хаана, уорганнара чөл туруктаах буолалларыгар дьулуһуу.

Туттуллар тэриллэр: муостаџа тэлгэнэр “Чиргэл” атах былчыннарын сайыннаран анал ыллык, “муора олохтоохторо” оонньоурдар, авторскай хоһооннор, наџыл улнна эрчимнээх музыка, муора дорџоонноро.

Ис хоһооно: *Оџолору уһугуннарга наџыл музыка аргыыйдык оонньоур.
Оџолор аа-дьуо уһукталлар.*

Иитээччи:

- Күнүс утуйар оџолор
Түргэнник улааталлар,
Үчүгэйдик сынньаналлар,
Үөрэ-көтө сылдыбаллар.
Турар кэммит уолдыаста,
Үс чаас була оџуста,
Күн эргиирэ салџанар,
Оџолор уһукталлар.

- Ким уһугунна? Ким утуйан сынньанна? *(оџолор эппиэттишиллэр)*

гимнастика саџаланар

Уһуктабыт, тыыланнныбыт,

Харахпытын аһабыт,

Төбөбүтүн эргитэбит,

Уна, ханас көрөбүт.

(Оболор ууннанныллар, төбөлөрүн хамсаталлар)

- Тарбахтар үһүкталлар,

Кыралаан хамсаналлар,

Сутурукка холбоһоллор,

Онтон эмиэ арахсаллар. *(Оболор тарбахтарын хамсаталлар, ытыстарын сутуруктуу туталлар, онтон тарбахтарын сараталлар)*

Бэйэни илбинии *(иитээччи этиитин оболор толорон иһэллэр) :*

Бастаан ытыстарбытын аалыахха, сылытыахха.

Харахтарбытын сабабыт, ытыстарбытын уурабыт.

Тарбахтарбыт төбөлөрүнэн сүүспүтүн имэрийэбит.

Муннубут кытыыларын сөмүйэнэн илбийэбит.

Ытыспытынан кулгаахтары сабабыт уонна имэрийэбит. Тарбахтарбытынан кулгаах эминньэбин имитэбит.

- Аны, оболоор, эһигини итии дойду муоратыгар ыңырабын. Чэйин, туран хаамыахха, уу эйгэтигэр ыалдыттыахха. *(Муора уутун, долгуннар кытылга охсуллар тыастара иһиллэр).*

(Оболор оронноруттан түһэн “Чиргэл” муостаба тэлгэнэр анал ылыкка чугаһылар, субуруһан тураллар.)

-Муора кумах кытылыгар

Тэпсэннэхэ түһүөххэ,

Уутун кэһэн атаһытын

Сөрүүкэтэн ылыахха.

(Оболор “кытылга» тэпсэннииллэр)

- Оболоор, муораба араас тыыннаах харамайдар олороллор. Ким билэрий?
(Иттээччи араас ооньуурдары көрдөрөр, билэр оболор эппиэттииллэр)

Бу балык, бу муора ата, сулуһа, медуза, скат. Кинилэри кытта ооньуоххутун баҕарабыт дуо? *(Оболор эптиэттишиллэр)*

Бу харамайдарбыт бары араас сырыылаахтар, кинилэри батыһыах.

1. Балык рифтэн рифкэ устар, аһыыр, ардыгар онно саһар. *(Оболор атахтарынын үмүрүччү туттан от күөхтэринэн хаамаллар, унга атахтарыттан саҕалыыллар)*
2. Муора ата губкалыын доҕордоһор. *(Оболор губкаларынын атахтарынын тилэхтэрин тиэрэ үктээн хаамаллар, ханас атахтарыттан саҕалыыллар)*
3. Муора сулуһа гребешоктардаах суолу талар. *(Оболор гребешоктарынын атахтарынын тилэхтэринэн хаамаллар)*
4. Медуза көстөр-көстүбэт, кораллардыын алтыһар. *(Оболор көнө суолунан атахтарынын төбөлөрүгэр хаамаллар)*
5. Скат – дьааттаах балык, баҕарбыт сиринэн устар. *(Оболор бэйэлэрэ талбыт маршруттарынын хаамаллар)*

Сүрүн сайыннарар эрчиллиилэр:

Иитээччи:

- Оболоор, аны бары төгүрүччү туруохха,

Эрчиллиилэри толоруохха! *(Эрчимнээх музыка холбоһор)*

Күн тутулун тутуһан, *(Оболор илиилэрин өрө көтөҕөллөр, ойбоһонунан илиилэрин аллараа түһэрэллэр)*

Кэмигэр сытан, туран, *(Ытыстарынын холбуу тутан иэдэстэригэр сыһыараллар, төбөлөрүнэн унга-ханас кыгнайаллар)*

Эти хааны эрчийэн *(Тарбахтарынын санныларыгар ууран төгүрүччү хамсанылары оһороллор)*

Чэгиэн-чэбдик буолабын.

Аһылыкпар күннэтэ *(Атахтарынын киэнник тэбэн туран унга-ханас иннэйи, илиилэрэ өттүктэригэр)*

Туһалаабын таламмын, *(Атахтарынын киэнник тэбэн туран иннин диэки тонхойуу)*

Төрүт аһы аһааммын, *(Ишилэрин иннин диэки уунан чохчойоллор)*

Чэгиэн-чэбдик буолабын. *(Биш сиргэ туран ыстаналлар)*

Суунуу-тарааны, танныы:

Иитээччи:

- Оҕолоор, аны атаһыт таһаһын кэтиэххэ,
Сууна-тараана барыахха,
Хоһооммутун хатылыахха:

Ууну кытта доҕордоһон

Куруук суунан-тараанан,

Ыраас-сэбэр сылдыаммын

Чэгиэн-чэбдик буолабын. *(Оҕолор сууналлар)*

- Маладьыастар, хамсанныбыт, сууннубут,
Аны танна барабыт:

Айыы киһитин сизэринэн

Үтүөбэ эрэ тардыһан,

Мөкүттэн тэйэ туттан

Чэгиэн-чэбдик буолабын. *(Оҕолор танналлар)*

Оҕо уйулҕатын туругун өрө көтөбүү:

Иитээччи:

- Дьэ, наһаа үчүгэйдик, көхтөөхтүк хамсанныбыт, суннубут-
тараанныбыт, кичэйэн таһынныбыт. Сүргэбит көтөбүлүннэ, санаабыт
саймаарыйда. Ытыспытын таһыныахха, доҕотторбутугар
мичээрдиеххэ. Күммүт этэннэ салҕаннын, барыгытыгар махтанабын!

1. Күнүскү уу кэнниттэн чэбдигири кэмигэр

2. “Муора харамайдара” ооньуурдар

3. “Чиргэл” муостаба тэлгэнэр чэдигириигэ анаан онгоуллубут ыллык